

HANS STOLP

OVER HET LEVEN NA DE DOOD

Wat gestorvenen vertellen

AnkhHermes

Omslag Peter Beemsterboer
Omslagbeeld Harm Wagenmakers
Binnenwerk De Grafische Keuken
NUR 728

ISBN 9789020221817
ISBN e-book 9789020221824

© 2024 Hans Stolp
© 2024 Uitgeverij AnkhHermes, onderdeel van
VBK|media, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden gereproduceerd, op welke manier dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in het geval van korte aanhalingen gebruikt in beschouwende artikelen of recensies uiteraard met vermelding van de bron.

Uitgeverij AnkhHermes vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van het papieren boek van deze titel is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

www.ankh-hermes.nl

In dankbaarheid opgedragen aan mijn man
Harm Wagenmakers 1947 - 2018

*Niemand kan ons scheiden van degene van wie wij houden.
Ook de dood niet.
Want liefde is sterker dan de dood.*

*Liefde – zij is het waardoor wij in blijvende verbondenheid
de stille hulp ervaren van onze geliefde gestorvenen.
Liefde laat ons voelen hoe onze geliefden nu onze gids worden
en ons op een nieuwe manier bijstaan en inspireren.
Daarom voel ik mij ondanks het gemis een rijk mens.*

Je bent niet weg, je leeft in mij. Ik voel het elke dag opnieuw.

Inhoud

Inleiding	9
1. Mijn vele leermeesters	11
2. Een oude discussie herhaalt zich	24
3. Boodschappen van gestorvenen	37
4. De eerste ervaringen na de dood	54
5. De gestorvene wordt tot gids van een achtergebleven geliefde	65
6. De verbindende kracht van de liefde	76
7. Ieder mens sterft op de juiste tijd – kan dat waar zijn?	87
8. De reis door de lagere geestelijke werelden	99
9. De reis door het Devachan of de Hemel	110
10. De hogere werelden van het Devachan en de terugkeer naar de aarde	121
11. Je voorbereiden op de dood	135
12. De dood is niet het einde, maar een nieuw begin	146
Noten	159

Inleiding

Mij werd een vraag gesteld.

Iemand kwam naar mij toe en zei: ‘Je hebt heel wat boeken geschreven over de dood. Een boek over het rouwproces na het sterven van een geliefde bijvoorbeeld, maar ook een boek over de weg van de gestorvene door de geestelijke wereld op weg naar een nieuw aards leven. Daarbij is het goed te merken dat je over veel kennis beschikt, met name de kennis die jouw leermeester Rudolf Steiner je heeft gegeven.

Zou je nu nog een keer een heel eenvoudig boekje willen schrijven over dit onderwerp?

Een boekje dat iedereen kan begrijpen, ook als ze niets weten over esoterie, over de inzichten van Rudolf Steiner, over de mystici en over de gnostische geschriften zoals de Nag Hammadi geschriften? Een boekje dat de mensen helpt om in vertrouwen, zonder angst, de dood tegemoet te gaan?’

Je zegt af en toe dat je zelf niet bang bent voor de dood. En vaak zeg je erbij: dat komt omdat ik

wéét. Soms zeg je zelfs zoiets als: het geloof is mij ontvallen, maar in de plaats daarvan weet ik. Kun je daar iets meer over vertellen? Hoe kunnen ook wij een wetende worden die in staat is de dood te begroeten als een vriend, zonder angst en zonder verzet?

Mij werd een vraag gesteld.

Daarom zette ik mij achter mijn bureau en schreef. Zo ontstond dit boekje.

1. Mijn vele leermeesters

Mijn levensopdracht

Ik heb in mijn leven veel met de dood te maken gekregen. Nu ik oud ben en terugkijk op mijn leven, lijkt het wel alsof het tot mijn levensopdracht behoorde, en nog steeds behoort, om eerst zelf (een beetje) inzicht te krijgen in wat de dood nu eigenlijk is en vervolgens anderen daarin te laten delen.

Anders gezegd: op grond van mijn ervaringen, maar ook door wat anderen mij daarover vertellen, is het voor mij vanzelfsprekend geworden dat het leven aan de overkant van de dood voortgaat. We verliezen bij de dood weliswaar ons fysieke lichaam, maar met datgene wat we meer zijn dan een fysiek lichaam, en meestal wordt dat onze ziel en onze geest genoemd, leven we op een nieuwe manier voort in de geestelijke wereld. Die hogere wereld is weliswaar voor het oog verborgen, maar desondanks net zo werkelijk en net zo reëel als de fysieke of materiële wereld.

We hoeven dan ook, en ook dat behoort tot de inzichten die ik langzamerhand opdeed, niet bang te zijn voor de dood. Waarom zouden we? Als we

met vakantie naar een ander land gaan, of wanneer we gaan verhuizen, zijn we ook niet bang. Hooguit vinden we het spannend, omdat we niet precies weten wat ons te wachten staat. Net zo is het met de dood.

Zo leef ik, en op mijn leeftijd is de dood niet ver meer, met het vooruitzicht dat ik straks, als de dood komt, simpelweg een andere, hogere wereld zal mogen binnengaan waar ik een hoger bewustzijn zal krijgen. Want dat is het unieke van deze overgang: dat wij een hoger bewustzijn ontvangen op het moment dat wij ons fysieke lichaam afleggen.

Dat hogere of grotere bewustzijn dat wij dan, bij de dood ontvangen zal ons antwoord geven op de vele vragen van ons hart en ons laten zien wat we nu eigenlijk op aarde kwamen leren en doen.

Mijn vele leermeesters

Tot de vele leermeesters die ik in mijn leven kreeg en die mij beetje bij beetje lieten zien wat de dood nu eigenlijk is, behoren zieken en stervenden. Een aantal jaren van mijn leven ben ik pastor in een academisch ziekenhuis geweest, waar ik vele gesprekken heb gevoerd met mensen die niet lang meer te leven hadden. Van sommigen van hen

zie ik, terugkijkend, hun gezicht nog steeds haarscherp voor mij. Zij waren het die mij lieten zien hoe zij dat deden: de dood tegemoet gaan. Het was alsof ik over hun schouder mee mocht kijken naar wat zij beleefden en hoe zij stap voor stap die overgang tegemoet gingen. Ook toen al, maar ook nu bij het terugkijken, had ik het gevoel dat zij mij veel meer te leren en te geven hadden dan ik aan hen te geven had.

Van hen leerde ik onder meer dat mensen zo heel verschillend sterven. De een gaat de dood met een groot vertrouwen tegemoet en sterft in alle rust, vol overgave. De ander is bang voor de dood, verzet zich ertegen en raakt verkrampt. Niet zelden leeft zo iemand langer dan de artsen voor mogelijk hadden gehouden en zijn de omstanders blij wanneer de dood eindelijk intreedt en er een einde komt aan het lijden van de stervende.

Ook zijn er mensen die het aardse leven maar moeilijk los kunnen laten, omdat ze bang zijn voor wat er na de dood wel of niet komen gaat. Vaak ging de gedachte door mij heen dat ieder mens de dood krijgt die bij hem of haar past. Of dat klopt, is een van die vele vragen waarop ik straks, na mijn dood, een antwoord hoop te krijgen. In ieder geval mag ik zeggen dat de zieken en stervenden

die ik in die jaren mocht ontmoeten, voor mij een geschenk waren. Zij leerden mij dingen die ik in geen enkel boek op aarde had kunnen vinden en die mijn leven verrijkt hebben.

Wat stervende kinderen mij leerden

Ook van stervende kinderen heb ik veel geleerd. Want ook dat behoorde in die jaren tot mijn taak: om stervende kinderen te begeleiden. Wat mij keer op keer trof was het feit dat het voor alle ernstig zieke en stervende kinderen vanzelf sprak dat het leven aan de overkant van de dood voortgaat. Daarom waren ze er ook niet bang voor. En dat had niets te maken met de vraag of ze wel of niet uit een gelovig gezin kwamen. Ook voor kinderen van ouders die niets met een kerk of een geloof te maken wilden hebben, sprak het vanzelf dat het leven aan de overkant van de dood voortgaat. De dood was dus niet een probleem voor deze kinderen. Maar wel het feit dat ze daar, aan de overkant, hun ouders zouden missen omdat die immers op aarde achterbleven. Bovendien voelden ze feilloos aan wat hun ouders, grootouders, enzovoort, dachten en voelden. Ook al zeiden die ouders er niets over, de kinderen voelden het verdriet van hun ouders, hun angsten en hun vragen

haarscherp aan; en het waren die gevoelens die hen somber konden maken. Nooit zal ik de vraag vergeten die een stervend kind mij stelde: *Als ik er niet meer ben, wil jij dan mijn ouders troosten?* Nadenkend over die vraag besepte ik dat zieke kinderen zich dikwijls verantwoordelijk voelen voor hun ouders.

Veel volwassenen om het zieke en stervende kind heen denken dat stervende kinderen zich niet bewust zijn van de ernst van hun ziekte en van de naderende dood, en wel omdat ze daar niet over spreken. Tenminste, zo lijkt het. Want ze spreken er wel over, maar dan in een taal die de volwassenen meestal niet begrijpen: de symbooltaal. Zo herinner ik mij dat het ene kind bijvoorbeeld zei: *Als ik verhuisd ben* (dan moet je dat en dat doen). Het kind bedoelde met die term: *als ik straks gestorven ben*. Dat is logische volwassentaal, maar kinderen tot aan de puberteit gebruiken een andere taal: die van het symbool.

Een ander stervend kind zei: *Als ik straks bij oma ben* (dan moet je dat en dat doen). De oma van dit kind was gestorven, en dus bedoelde dit kind te zeggen: *als ik straks gestorven ben...*

En weer een ander kind zei: *Als ik straks een engel ben...* Helaas gebeurde het vaak dat ouders, artsen en verpleegkundigen niet doorhadden wat

een kind nu eigenlijk met deze symbooltaal bedoelde en alleen maar dachten dat dit een fantasierijk kind was.

Door wat ik met de kinderen meemaakte, werd het mij duidelijk dat het voor alle kinderen vanzelf spreekt dat de dood een overgang is naar een andere, hogere wereld. Pas bij het naderen van de puberteit gaat het kinderlijke vertrouwen, waarover kinderen nog beschikken, verloren en moeten de jongvolwassenen nieuwe, volwassen antwoorden vinden op de vraag wat de dood is.

Worden als een kind

Jezus Christus deed eens de volgende uitspraak: *Als jullie niet worden als de kinderen, zullen jullie het koninkrijk der hemelen zeker niet binnengaan.* Aan die woorden moet ik altijd denken als ik mij wil bezinnen op de vraag wat de dood nu eigenlijk is. We moeten ons als volwassenen weer die eenvoud, die onbevangenheid en die puurheid van het kind eigen maken, willen we met net zo veel vertrouwen als een kind de dood tegemoet gaan.

Maar hoe doe je dat? Dat kan alleen als je het leven opvat als een weg van geestelijke groei, als een inwijdingsweg. Op die weg leer je, vaak door crises heen, dat er een diepere of hogere werke-

lijkheid is dan wat we om ons heen zien. Een hogere werkelijkheid die ons gewone denken echter maar moeilijk bevatten kan en daarom afwijst, maar die voor de onbevangenheid van het kind vanzelf spreekt. Vaak ontdekken we die andere, hogere werkelijkheid juist in een tijd dat het water ons aan de lippen staat of in een tijd van rouw en verdriet, als we zomaar de stem van een gestorven geliefde horen en niet weten waar die klinkt: in ons hart of buiten ons?

Daarom is de ouderdom bij uitstek de tijd, waarin we ons de onbevangenheid van een kind weer eigen kunnen maken. We kijken in die levensfase als vanzelf terug op ons leven en ontdekken bijvoorbeeld hoezeer we eigenlijk geleid werden in ons leven. Het is alsof dat in die levensfase pas echt tot ons begint door te dringen en alsof we dat op hogere leeftijd pas echt beginnen te begrijpen. Wie zich van die leiding bewust wordt, die begint ook te begrijpen dat we op eenzelfde manier bij de doorgang door de dood geleid zullen worden. Het is dat besef dat ons die onbevangenheid van het kind weer teruggeeft. Het is dan wel een andere onbevangenheid: toen, als kind, was het een onbewuste onbevangenheid, nu zijn we ons die bewust.

Wie dat mag ervaren, *die is geworden als een kind.*

Een bijzondere ervaring

Nu al jaren geleden, toen ik dertig jaar oud was, overleed mijn oudere lievelingsbroer aan een hartaanval. In het jaar na zijn dood gebeurde er iets bijzonders: tot drie keer toe stond hij volkomen onverwacht in mijn kamer naast de schoorsteenmantel. Iedere keer was hij gehuld in een onvoorstelbaar stralend, prachtig licht. In feite is geen enkel woord toereikend om de schoonheid van dat licht te beschrijven: zo verwarmend was het en zo intens gelukkig maakte het mij. De eerste twee keer zei hij niets. Maar de derde keer zei hij: *dit is de laatste keer dat ik kom. Nu ga ik voor-good.* En zo is het ook gegaan. Op die manier heb ik hem ook niet meer teruggezien.

Ik weet zeker dat ik deze ervaring niet verzonnen heb, niet gefantaseerd en dat ik volkomen wakker en helder was toen deze mij overkwam. Niemand kan mij dat uit mijn hoofd praten. Het is een ervaring die tot de mooiste ervaringen van mijn leven behoort en waaraan ik vaak vol vreugde en liefde terugdenk.

Het is daarnaast een ervaring die mijn leven veranderd heeft. Vanaf dat moment wist ik zeker dat onze geliefde gestorvenen voortleven in de geestelijke wereld en daar gelukkig zijn. Wel wilde ik graag begrijpen hoe dat dan wel mogelijk is. Wat

gebeurt er dan precies als een mens sterft? En dus ging ik op zoek naar antwoorden en inzicht.

De theologie die ik als studie koos bracht mij niet verder en kon mij geen antwoorden geven die mij overtuigden en waarvan ik voelde: ja, zo moet het zijn. Bovendien kreeg ik voor de ervaring met mijn broer geen enkel begrip vanuit de kerken. Integendeel: ervaringen als deze werden tot mijn verbazing afgewezen en doodgezwegen. Tot op de dag van vandaag doet mij dat pijn omdat de kerk de geestelijke wereld is waaruit ik in dit leven ben voortgekomen. Hoe mooi zou het zijn als steeds meer mensen, ook kerkmensen, net als ik zouden kunnen zeggen: ik geloof niet, ik wéét!

Er gebeurde wel iets anders: vanaf het moment dat ik in het openbaar sprak over deze ervaring met mijn broer, kreeg ik een groeiende stroom van brieven, telefoontjes en in deze tijd ook mailtjes waarin de beller of schrijver mij laat weten over soortgelijke ervaringen. Heel vaak begonnen die telefoongesprekken, brieven en mailtjes met de woorden: *Ik wil u iets vertellen wat ik nog nooit aan een ander verteld heb*. En dan volgde er bijna altijd een geestelijke ervaring die zij zelf hadden opgedaan. Vaak ging het daarbij over een boodschap van, of een ontmoeting met een gestorvene. Soms ging het in die berichten overigens ook

over de verschijning van een engel of van Christus zelf. Zo'n ontmoeting met een gestorvene bleek zoveel vaker voor te komen dan de meeste mensen beseffen en zich realiseren. Ook deze mensen werden mijn leermeester, want zij bevestigden keer op keer wat ik al voelde en wist: de dood is geen einde, het is 'slechts' de doorgang naar een ander, hoger leven.

Even terzijde: mij is wel een zekere arrogantie verweten omdat ik openlijk vertel over deze persoonlijke ervaringen. Alsof ik mijzelf belangrijk wilde maken door deze ervaringen in de openbaarheid te brengen. Dat is echter niet de reden waarom ik daar in alle openheid over praat: ik wil zo graag dat ook andere mensen de moed vatten om openlijk over hun ervaringen te praten. Want zoveel meer mensen dan wij vaak denken krijgen ervaringen als deze. En als die bekend zouden worden, zou dat alleen al de angst van velen voor de dood weg kunnen nemen.

Eindelijk een antwoord

Daartoe gedreven door mijn eigen ervaring, maar ook door de ervaringen van zoveel andere mensen, ging ik, zoals gezegd, op zoek naar antwoorden. Wat gebeurt er nu eigenlijk als je doodgaat?

En hoe gaat het dan verder? Bij de kerk kon ik de antwoorden die ik zocht niet vinden. Bij de boeken van de mystici, maar ook bij de Nag Hammadi-geschriften vond ik wel iets, maar niet voldoende. Ik noem wat ik bij hen vond *het begin van een antwoord*. De schrijvers van deze boeken wisten zelf heel zeker dat het leven aan de overkant van de dood verder gaat en dat de gestorvenen daar hun levensreis voortzetten. Hoe dat dan precies in elkaar zit, konden zij niet vertellen. Zij wisten het, en dat was voor hen, levend in die oude tijden, voldoende.

Voor mij, levend in de huidige tijd waarin de mens een nieuw vermogen tot grote ontwikkeling heeft gebracht: het vermogen van het denken, was hun antwoord echter niet voldoende. Ik wilde begrijpen hoe het dan wel in elkaar zit. Maar een antwoord dat mijn denken bevredigde, kreeg ik ook niet van de mystici en vond ik evenmin bij de Nag Hammadi geschriften, hoe mooi ik die geschriften ook nog altijd vind, en hoezeer ze mij ook getroost en geïnspireerd hebben.

De antwoorden die ik zocht vond ik uiteindelijk bij Rudolf Steiner. In zijn boeken vond ik inzichten die mij hielpen te begrijpen wat er nu eigenlijk gebeurt bij de dood: hoe je dan het fysieke lichaam aflegt en gehuld in je ziel en je geest

verder gaat. Helder en volkomen logisch legt hij uit hoe de levensreis stap voor stap verloopt vanaf het moment van sterven. Ook vertelt hij hoe de kracht van de liefde beslissend is op die reis, maar dan wel de kracht van een hogere liefde die inzicht zoekt en naar inzicht streeft.

Jarenlang heb ik mij sindsdien verdiept in de boeken van Rudolf Steiner, maar ook in de bijzondere mens die hij was. In die jaren maakte ik mij inzicht na inzicht eigen. Deze ervoer ik als geschenken die hij mij gaf. Zo is hij mij door de jaren heen lief geworden en werd hij de leermeester waar ik al zoveel jaar naar op zoek was. Heel wat boeken heb ik inmiddels over hem en zijn werk geschreven: ik kon niet anders; liefde bracht mij daartoe. Zo ging dat bijvoorbeeld ook met het boek waarin ik samenvatte wat Rudolf Steiner vertelde over de dood: *Wat gebeurt er als je doodgaat?* Het is een boek dat aanslaat: het is al meer dan vijftien keer herdrukt. Ik dacht dat ik met dat boek nu wel alles geschreven had wat ik te zeggen had over de dood.

Mij werd een vraag gesteld

Toen kwam die vraag die mij niet meer losliet: zou je nog een keer een boekje willen schrijven

over de dood? Een boekje dat iedereen bevatten kan? Heel simpel, recht uit je hart?

Het was een vraag die vanbinnen maar bleef weerklinken. Daarom zette ik mij aan het schrijven en begon ik aan dit boek.

Daarin vertel ik zo eenvoudig mogelijk over de dood en over het voortgaande leven aan de overkant van de dood. En over de blijvende verbinding tussen levenden en gestorvenen, omdat liefde ons altijd weer blijft verbinden, zelfs door de dood heen. Want die blijvende liefde te mogen ervaren is misschien wel het grootste geschenk dat een mens in dit leven kan krijgen. Zelf beleef ik dat in ieder geval zo.

Mijn geliefde gestorvenen zijn niet weg; ik ervaar hen dichtbij. Vaak is het alsof ze naast me staan en ik hun aanwezigheid voelen kan. Daarom ben ik niet eenzaam: mijn gestorven geliefden leven met mij en ik met hen. Elke dag opnieuw.

PS: In dit boek staan af en toe herhalingen. Die heb ik bewust laten staan, omdat het daarbij gaat om belangrijke thema's en omdat die herhalingen bovendien in een andere samenhang staan.